

จากสื่อพลังฉบับที่แล้ว ทำให้เรารู้ว่า ปีโตรเลียมเป็นแหล่งพลังงานหลักที่สำคัญของโลกในศตวรรษที่ 20 จนสามารถให้คำจำกัดความได้ว่า โลกได้เข้าสู่ “อารยะแห่งยุคปิโตรเลียม” เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ในรอบร้อยปีที่ผ่านมา นั้น ล้วนคิดค้นขึ้นบนพื้นฐานของปิโตรเลียมแทบทั้งสิ้น

ปิโตรเลียมจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของมวลมนุษยชาติ ซึ่งสื่อพลังฉบับนี้เราจะมาร่วมกันไขคำตอบว่า โลกจะเป็นเช่นไรหากไร้ซึ่งปิโตรเลียม โดยพาผู้อ่านย้อนอดีตไปสู่ วิกฤติการณ์น้ำมันในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา และรับรู้ถึงภาวะการณ์ น้ำมันโลกในปัจจุบัน ตลอดจนเข้าใจความแตกต่างของ “น้ำมันดิบ” กับ “น้ำมันสำเร็จรูป” ที่ถูกจำแนกตามกลไกของตลาด เรื่องต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นประโยชน์ที่ทุกคนควรจะได้รับรู้และทำความเข้าใจ เพื่อพร้อมรับปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์พลังงานโลกที่ผันแปรตลอดเวลา

น้ำมัน เหลือเท่าไรกันแน่

การตอบคำถามนี้ มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง หลายประการ ไม่ใช่เฉพาะปริมาณน้ำมันสำรองที่มีอยู่บนโลก แต่ขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการปิโตรเลียมของโลกในปัจจุบันด้วย ถึงแม้ปริมาณสำรองมีมาก แต่ถ้าใช้กันมโหฬาร ก็หมดเร็ว หรือปริมาณมีน้อยและใช้น้อย ก็พอใช้ไปได้นาน แต่ที่แย่งที่สุดก็คือ ปริมาณมีน้อย และกำลังจะหมดไป แต่ปริมาณความต้องการ กลับเพิ่มขึ้นๆ ตลอดเวลา

นักวิชาการด้านพลังงาน ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดว่า การใช้พลังงานจากปิโตรเลียมนั้น ผ่านครึ่งทางของปริมาณในโลกไปแล้ว หลักฐานเชิงประจักษ์ก็คือ มีการสำรวจพบแหล่งน้ำมันดิบใหม่ๆ ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา น้อยมาก และแหล่งที่พบก็มีศักยภาพไม่เทียบเท่ากับแหล่งเดิมที่มีอยู่ ด้วยเหตุนี้ ปริมาณสำรองน้ำมันดิบของโลกจะมีแต่ลดลง ข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับจากการประเมินปริมาณน้ำมันดิบในแหล่งต่างๆ ทั่วโลก จัดทำโดย Bp Statistical Review of World Energy 2009 คาดการณ์ว่า จะมีน้ำมันดิบเหลือให้ใช้กันได้อีก 42 ปี

คำถามที่ทุกคนกำลังกังวลก็คือ จะมีน้ำมันเหลือให้ใช้ไปอีกกี่ปี...

ปริมาณน้ำมันดิบในแหล่งสำรอง ธรรมชาติ เมื่อสิ้นปี 2551

การคาดการณ์นี้ คำนวณจากปริมาณสำรองน้ำมันดิบของแหล่งต่างๆ ในโลก ต่อปริมาณการผลิตน้ำมันดิบในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ตัวเลขนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของโลก โดยเฉพาะการฟื้นตัวหลังวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ รวมทั้งการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของจีนและอินเดีย ซึ่งหากอัตราการขยายตัวสูงมาก ระยะเวลา 42 ปีที่คาดการณ์ไว้ก็อาจสั้นลงกว่านั้น

รวมทั้งโลก

1,258.0

พันล้านบาร์เรล

อเมริกาเหนือ

70.9

อเมริกากลาง
และอเมริกาใต้

123.2

ความจำเป็นของบริษัทน้ำมันแห่งชาติ

ถึงแม้ประเทศไทยจะมีแหล่งน้ำมันดิบทั้งบนบกและในทะเล แหล่งที่พบก็มีขนาดเล็ก ดังนั้นน้ำมันดิบที่ป้อนสู่โรงกลั่นมากกว่า 85% ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ เปรียบได้กับการพึ่งพาจากคนอื่นหายใจตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ จำเป็นต้องมีองค์กรที่มีหน้าที่ซื้อขาย จัดหา และจัดการปิโตรเลียมทั้งในยามสถานการณ์ปกติ และช่วยคลี่คลายในยามเกิดวิกฤติการณ์ องค์กรดังกล่าวทำหน้าที่เป็นบริษัทน้ำมันแห่งชาติ ทำธุรกิจด้านปิโตรเลียมโดยตรง ซึ่งภาคราชการในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย และกำกับดูแล มีข้อจำกัดมากมาย จึงไม่อาจดำเนินการเองได้

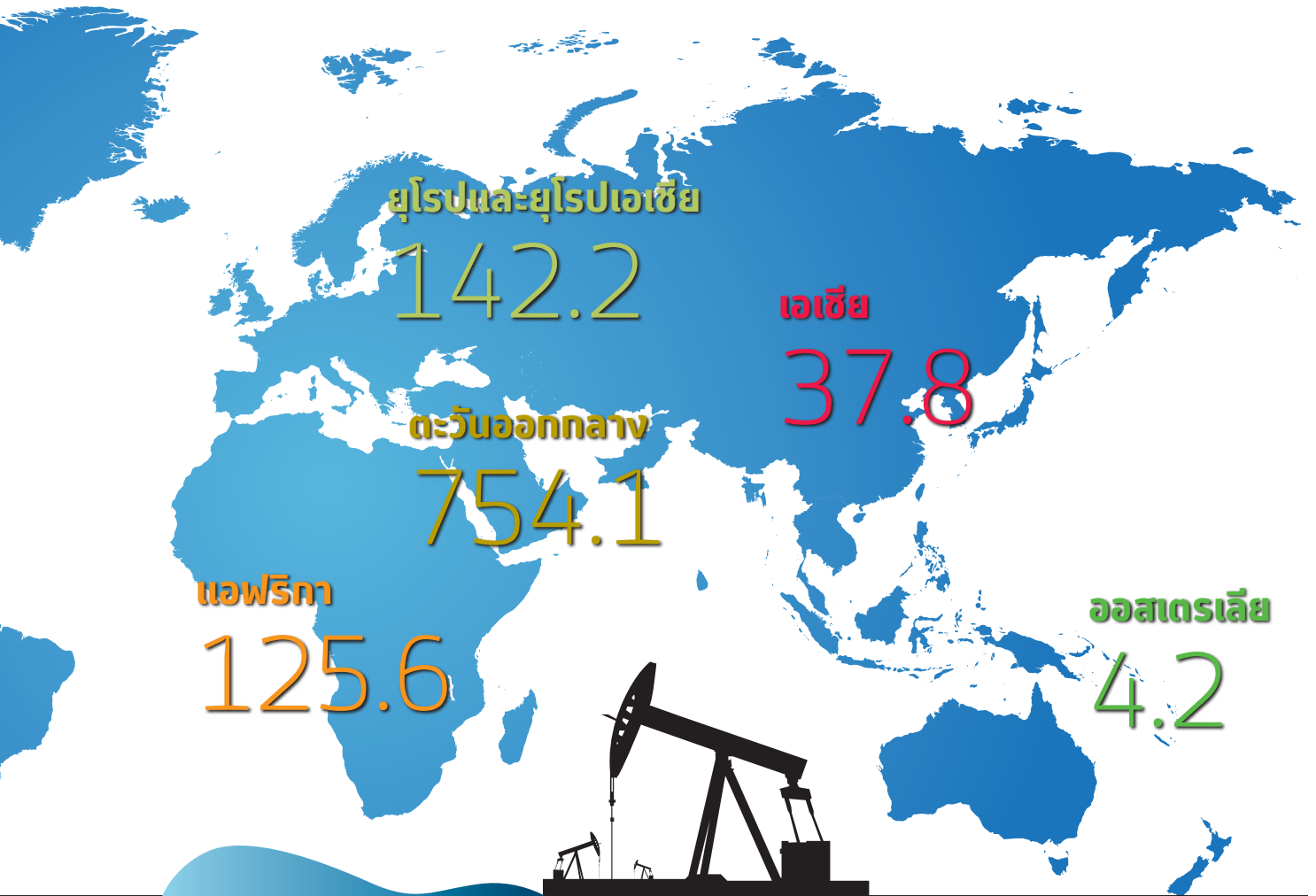
การตั้งบริษัทน้ำมันแห่งชาติลักษณะนี้ เป็นหลักการทั่วไปที่พบได้ในนานาประเทศ เพียงแต่รูปแบบอาจจะแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น รัฐบาลถือหุ้นทั้งหมด ใช้งบลงทุนมหาศาลเพื่อดำเนินกิจการครบวงจร ทั้งสำรวจ ผลิต กลั่น ขยาย ขนส่ง ส่งออก ซื้อขายล่วงหน้า หรือรัฐลงทุนบางส่วน หรือแม้แต่แปรรูปเป็นเอกชนทั้ง 100%

ในประเทศจีนมีบริษัท China National Petroleum Corp หรือบริษัทที่เพิ่งแปรรูป คือ The Great United

Petroleum Holding Co., Ltd. (GUPC) สิงคโปร์มี Singapore Petroleum Company มาเลเซียมีกลุ่มบริษัท Petronas หรืออินโดนีเซียมีบริษัท Pertamina หรือแม้แต่สหรัฐอเมริกาบริษัทน้ำมันขนาดยักษ์ ทำธุรกิจทั่วโลก และแม้จะเป็นเอกชน 100% แต่บริษัทเหล่านี้ถือว่าตนเองเป็นบริษัทอเมริกัน ทำธุรกิจเพื่อผลประโยชน์ของประเทศ และคนอเมริกันก็อุดหนุน หากประเทศไทยจะมีบริษัทที่ทำหน้าที่เช่นนี้บ้างก็เป็นเรื่องที่ดีมิใช่หรือ

การมีบริษัทที่ดำเนินกิจการด้านปิโตรเลียมเป็นของชาติ ไม่เพียงสร้างรายได้จากการทำธุรกิจ แต่ยังช่วยให้ความมั่นคงด้านพลังงานจากการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันได้ในโลก เพราะธุรกิจน้ำมันเป็นธุรกิจนานาชาติ ไม่ว่าจะจะมีแหล่งน้ำมันเองหรือไม่ ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการติดต่อซื้อขายในตลาดโลก

และที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีบริษัทดำเนินกิจการด้านน้ำมันของชาติที่แข็งแกร่ง เป็นการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานให้กับประเทศ บทเรียนที่เคยเกิดขึ้นกับประเทศจากวิกฤติน้ำมันปี 2517 และ 2521 ยืนยันถึงความจำเป็นนี้

ย้อนอดีต วิกฤติน้ำมัน

ปี 2516 - 2517 เกิดวิกฤติน้ำมันโลกเมื่อกลุ่มโอเปก ลดกำลังผลิต เพื่อต่อรองทางการเมือง ทำให้ราคาน้ำมันดิบ ปรับขึ้นเกือบ 4 เท่า ภายในปีเดียว และขาดแคลนไปทั่วโลก วิกฤติครั้งนี้ ทำให้รถยนต์จอดตายเพราะไม่มีน้ำมันเติม โรงไฟฟ้าต้องใช้มาตรการดับไฟเป็นช่วงเวลา จนมีการแต่ง เพลงลูกทุ่งสะท้อนภาพในห้วงเวลานั้นเช่น... *น้ำมันขาดแคลน คู่กับแฟนก็ต้องดับไฟ...*

ในฐานะประเทศนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิง วิกฤติน้ำมันครั้งนั้น ทำให้เกิดนโยบายแสวงหาแหล่งปิโตรเลียมในประเทศ และเริ่มสำรวจพบแหล่งก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย ขณะที่กำลังเตรียมการ ในด้านต่างๆ ลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน จัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบ ด้านปิโตรเลียมโดยตรง คือ ปตท. พร้อมกับเร่งออกกฎหมายรองรับ ก็เกิดวิกฤติน้ำมันโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ในช่วงต้นปี 2522 จากการปฏิวัติ อิสลามในอิหร่าน ทำให้ขาดแคลนน้ำมันดิบ และปรับราคาสูงขึ้น จากบาร์เรลละ 20 เหรียญสหรัฐฯ เป็น 30 เหรียญสหรัฐฯ และน้ำมันดีเซลปรับขึ้นเป็นบาร์เรลละ 45 เหรียญสหรัฐฯ

และกว่าที่วิกฤติการณ์จะคลี่คลายลงในปี 2524 ประเทศไทย ต้องเจรจาซื้อน้ำมันดิบระหว่างรัฐโดยตรง และทำให้มีการกำหนด นโยบายในการลงทุนโรงกลั่นเพื่อรองรับความต้องการในประเทศ

น้ำมัน ไม่เหมือนกัน

น้ำมันดิบ คือ สารประกอบของไฮโดรคาร์บอน ลักษณะเป็นของเหลวขุ่นข้นสีน้ำตาลเข้มหรือเขียวเข้มเกือบดำ พบในชั้นหินบางพื้นที่บนเปลือกโลก การใช้งานต้องนำไปกลั่น (refining) ได้น้ำมันเชื้อเพลิงชนิดต่างๆ ตั้งแต่สารระเหยง่ายสีอ่อนไปจนถึงน้ำมันดำขุ่นหนา

น้ำมันสำเร็จรูป หรือน้ำมันเชื้อเพลิง ความหมายตรงตามตัวอักษรคือ สำเร็จรูปพร้อมใช้เป็นเชื้อเพลิงนำไปเติมใส่ถังใช้งานได้ทันที น้ำมันสำเร็จรูปเป็นผลพวงจากการกลั่นน้ำมันดิบ ทำให้ได้ก๊าซ LPG น้ำมันเบนซิน ดีเซล น้ำมันก๊าด น้ำมันเครื่องบิน น้ำมันเตา

คนทั่วไปมักสับสนระหว่างน้ำมันดิบกับน้ำมันสำเร็จรูป เนื่องจากมักถูกเรียกปนกันเพียงสั้นๆ ว่า 'น้ำมัน' ทั้งๆ ที่เป็นสินค้าคนละชนิด ซื้อขายกันคนละตลาด ไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรง เพียงแต่อาจมีผลต่อกัน แต่ก็มีเงื่อนไขอื่นมากำหนด

ราคาขายปลีกน้ำมันสำเร็จรูปอาจจะปรับลงต่ำกว่าราคาน้ำมันดิบ

ในตลาดโลก เนื่องมาจากกลไกด้านราคา แน่ใจว่าราคาน้ำมันดิบมีผลโดยตรงต่อต้นทุนน้ำมันเชื้อเพลิง ขณะเดียวกันราคาน้ำมันสำเร็จรูปก็ขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการในตลาด

หลายครั้งที่ราคาน้ำมันดิบลดลง แต่ราคาน้ำมันสำเร็จรูปกลับขึ้นสวนทาง เพราะความต้องการมีสูงหรือราคาน้ำมันดิบปรับขึ้น แต่ราคาน้ำมันสำเร็จรูปกลับลงก็มี ทั้งนี้ราคาขายปลีกจะปรับขึ้นลงตามราคาน้ำมัน (สำเร็จรูป) ขายส่งหน้าโรงกลั่น และการปรับราคาไม่ได้ปรับกันเป็นรายวัน

ยกตัวอย่างใกล้ๆ ตัว น้ำมันดิบอาจเปรียบได้กับข้าวเปลือก ข้าวเปลือกเป็นวัตถุดิบที่นำมากินทันทีไม่ได้ ต้องผ่านโรงสี ซึ่งเปรียบได้กับโรงกลั่น กระบวนการสีได้เป็นข้าวกล้อง ข้าวสาร ปลายข้าว รำ แกลบ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ เช่น ข้าวสาร ยังใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่มีมูลค่าสูงอื่นๆ ได้อีก เช่น ข้าวสารนำไปป่นเป็นแป้งข้าวเจ้า เพื่อผลิตเป็นแป้งขนม เส้นก๋วยเตี๋ยว ขนมจีน

วงจรซื้อขายก็ใกล้เคียงกัน คือ ต้องมีการอ้างอิงราคากลางจากแหล่งซื้อใหญ่ๆ เช่น ท่าข้าวกำนันทรง ซึ่งถูกกำหนดมาจากผู้ส่งออก ซึ่งกำหนดราคาจากปริมาณความต้องการในตลาดโลกอีกทอดหนึ่ง ข้าวเปลือกต้องซื้อขายในปริมาณมาก มีกลไกราคาที่ผ่านลงมาจนถึงโรงสีหรือท่าข้าว ราคาเป็นผลมาจากปริมาณความต้องการในตลาดโลก และอาจถูกแทรกแซงเพื่อช่วยเหลือชาวนาโดยรัฐบาล

ส่วนข้าวสารนั้นซื้อขายกันได้ทั่วไปตามร้านค้า ในกรณีที่ข้าวเปลือกมีราคาสูงขึ้น อาจทำให้ข้าวสารสต็อกใหม่ต้องปรับราคา เพราะต้นทุนเพิ่มขึ้น ส่วนราคาข้าวสารที่แพงขึ้นเป็นเพราะมีปริมาณความต้องการในตลาดเพิ่มขึ้น แต่จะเป็นผลทำให้ข้าวเปลือกแพงขึ้นหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับปริมาณข้าวเปลือกที่ผลิตได้ในฤดูนั้นๆ ประกอบกับกลไกการตลาดอื่นๆ

ข้าวกับน้ำมันยังคล้ายกันในแง่ที่ว่า ปริมาณการบริโภคในประเทศค่อนข้างคงตัว และอัตราการผลิตข้าวเป็นทีคาดหมายได้อย่างแม่นยำ แต่มีความผันผวนของราคามาจากตลาดต่างประเทศเป็นหลัก และบางครั้งราคาที่ปรับตัวสูงขึ้นเป็นผลจากปัจจัยทางจิตวิทยา

เรื่องราวน่ารู้ของปิโตรเลียมกำลังเข้มข้นขึ้นทุกขณะ สำหรับฉบับหน้า ผู้อ่านจะได้ร่วมแกะรอยเส้นทางน้ำมันดิบจากใต้พื้นพิภพ สูโรงกลั่นน้ำมันอันเต็มไป ด้วยเทคโนโลยีที่แสนชาญฉลาด ซึ่งสามารถแยกผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายชนิด เพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งสืบเสาะเงื่อนไขของกลไกตลาดในการกำหนดราคาน้ำมัน เรื่องราวจะเป็นเช่นไร โปรดติดตามในสัปดาห์ต่อไป

